

บทที่ 6

บทสรุป การอภิปรายและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเครือข่ายชุมชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งใช้กรณีศึกษาเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและศึกษาถึงผลของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานเครือข่ายชุมชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การวิจัยเป็นแบบเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเครือข่ายชุมชนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนแนวคิดเครือข่ายชุมชนกับการพัฒนา เป็นสองแนวคิดหลักที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและเป็นกรอบช่วยมองในกระบวนการศึกษา ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ในบางครั้งการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ประสานงานกับองค์กรพี่เลี้ยงที่อยู่ในพื้นที่เป็นผู้ช่วยดำเนินการในข้อมูลบางประเด็นที่ตกล้าง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แกนนนำชุมชนบ้านปางลาว แกนนนำชุมชนบ้านใหม่ร่องหวาย คณะกรรมการเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา องค์กรพี่เลี้ยงเครือข่าย หน่วยงานที่ประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแยกแยะข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ ผนวกเข้ากับข้อมูลในพื้นที่ๆ มีอยู่แล้ว การเชื่อมโยงประเด็นที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ของมิติต่างๆ โดยใช้หลักคิดแบบองค์รวมหรือการมองหลายมุมในการวิเคราะห์ แต่ทั้งนี้ก็มีบางประเด็นที่ผู้วิจัยไม่สามารถเชื่อมโยงให้เห็นบทสรุปหรือผลในการศึกษาในครั้งนี้ได้อย่างสมบูรณ์ สามารถนำเสนอโดยการบรรยายผลการวิจัยโดยสรุปได้ ดังนี้

- การให้บทบาทและยึดมั่นใน แนวคิดชุมชนนิยม เป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างความมั่นใจให้กับประชาชน โดยทั้งนี้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจะมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับการสร้างเชื่อมั่นในวิธีการ กลยุทธ์ที่มุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหายา เพราะสายสัมพันธ์ในแนวคิดชุมชนนิยมเป็นสิ่งที่คนในชุมชนสัมผัสอยู่แล้ว แต่ขาดการรับรู้ เพราะชุมชนเป็นเสมือนหน่วยหนึ่งทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง พอขาดการรับรู้บางชุมชนก็ขาดความเชื่อมั่นที่จะดำเนินการจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความกล้าและเชื่อมั่นต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาความเชื่อมั่นให้กับคนในชุมชนคือ

“เป้าหมายด้านจิตใจ” เป็นเป้าหมายที่สำคัญในแนวคิดชุมชนนิยม ชุมชนจะต้องหล่อเลี้ยงความรู้สึกจิตใจและต้องตอบสนองความต้องการให้กับคนในชุมชน ให้เชื่อมั่น ทำให้คนในชุมชนไม่รู้สึกเปล่าเปลี่ยว สร้างความเชื่อมั่น มั่นใจว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รู้สึกมั่นคงปลอดภัยยามต้องประสบปัญหา เชื่อมั่นว่าตนเองจะไม่ถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพัง ชุมชนนิยมจึงมุ่งตอบสนองหลักที่จิตใจเป็นประการสำคัญ เห็นได้จากการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เครือข่ายอีสานล้านนานั้นมีความเป็นชุมชนนิยมสูง แม้ว่าบางเงื่อนไขนั้นไม่สามารถแสดงให้เห็นได้อย่างลึกซึ้งก็ตาม แต่คนในชุมชนอีสานก็มีเป้าหมายด้านจิตใจที่สัมพันธ์กันและตรงกันคือร่วมกันทำงาน เพราะลูกหลาน

- ชุมชนมีเป้าหมายร่วมกันและมีการดำเนินกิจกรรมทางสังคมหรือกิจกรรมที่มีตามแผนงานของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สืบเนื่องจากคนในชุมชนมีความชัดเจนในเป้าหมายการใช้ชีวิต สอดคล้องและสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน การดำเนินกิจกรรมทางสังคมหรือกิจกรรมของเครือข่ายร่วมกันเป็นส่วนในการสร้างความรัก ความสนิทสนมกันและที่สำคัญเป็นการทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด หรือกิจกรรมอื่นเพราะเราต้องการทำให้ชุมชนเรามีความสุข เพื่อลูกเพื่อหลาน นี่คือนโยบายร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ ร่วมกันภายในชุมชน ในแนวคิดชุมชนนิยมนี้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะชุมชนไม่ได้เป็นเพียงของผู้นำชุมชนหรือกรรมการชุมชนคนเดียว การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายก็ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมและแบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันเป็นอย่างดี จากการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนของผู้วิจัยพบว่าในประเด็นนี้ สามาชิก อบต. ดงมหาวัน ซึ่งเป็นคณะกรรมการเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนาพูดไว้ชัดเจนมาก **“เราทำงานกันไม่ใช่เฉพาะแต่แกนนำ ผู้ใหญ่บ้านหรือคณะกรรมการเท่านั้น แต่เรายังให้ความสำคัญต่อความคิดเห็นของทุกคนในชุมชนด้วย”** การเปิดโอกาสทางด้านการแสดงออกทั้งทางความคิดและการกระทำจึงเป็นประเด็นสำคัญ ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งคือการเปิดโอกาสนั้นจะทำให้เกิดความเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging) ให้กับทุกคนในชุมชน ประเด็นสำคัญนี้จะมีคุณค่ามาก หากคนในชุมชนยังรู้สึกอย่างหนักแน่นว่าเขาเป็นเจ้าของชุมชน จะทำให้เกิดภาพมิติของชุมชนเข้มแข็ง โอกาสที่จะต่อยอดสร้างความเข้มแข็งเพื่อจัดการกับปัญหาต่างๆ ยิ่งเป็นได้อย่างง่าย

- การปรับตัวของชุมชนภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของเวลาทำให้ชุมชนเกิดการปรับตัวที่เหมาะสมกับสภาพปัญหาอยู่ตลอดเวลา เห็นได้จากปัญหาเมื่อก่อน **“ควายหายต้องช่วยกันตาม แต่การแก้ไขปัญหา ณ ขณะนี้ คือ การแพร่ระบาดของยาเสพติดชุมชนก็ช่วยกันแก้ไขและจัดการกับปัญหา เห็นได้ว่าชุมชนมีการปรับตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมชีวิต และการเปลี่ยนรูปของปัญหาได้เป็นอย่างดี”**

• อีกประการหนึ่งที่สำคัญที่ชุมชนในเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนาคำเนินการเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ทั้งในห้วงเวลาปัจจุบันและอนาคตนั้นก็คือ การสร้างความเข้มแข็งให้อยู่คู่กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานอยู่ระหว่างการใช้ชีวิตและการปฏิบัติการแก้ไขปัญหายา จากรุ่นสู่รุ่น โดยสังเกตได้จากกิจกรรมตามแผนงานของเครือข่ายที่วางไว้ ทั้งนี้อาจสรุปได้ว่าเป็นกระบวนการถ่ายทอดวิถีการดำรงชีวิต (Socialization) ซึ่งจะช่วยรักษาแบบแผนการปฏิบัติของชุมชน (Pattern maintenance) ให้คนรุ่นต่อไปได้รับรู้และเข้าใจถึงแนวทางปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมกับการใช้ชีวิตของคนในชุมชนอีสานหรือที่แกนนำชุมชนบางท่าน เรียกว่า “เปิงบ้าน”

สรุปผลจากการศึกษาวิจัยที่เชื่อมโยงต่อการเรียนรู้จากการดำเนินงาน ที่เกิดจากฐานคิดอุดมการณ์ของชุมชนผ่านการปฏิบัติการจริงตามโครงการเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนาป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในการดำเนินงานศึกษามีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินงานในหลายส่วนด้วยกันในการเก็บข้อมูลแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ศึกษาเอกสาร โครงการ และการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนให้มีการแสดงความคิดเห็น ต่อประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย แต่ทั้งนี้องค์การที่เลี้ยงของเครือข่ายมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการแนะนำ เป็นที่ปรึกษาหรือการช่วยเหลือในด้านข้อมูล ความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มแกนนำจากการสัมภาษณ์นับได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญยิ่งต่อการศึกษา

ดังนั้นในส่วนการวิเคราะห์เพื่อนำสู่ผลของการวิจัย ตลอดจนเป็นแนวทางไปสู่บทสรุป และข้อเสนอแนะต่อไปผู้ศึกษาได้นำเสนอข้อมูลได้ดังนี้

วิเคราะห์จุดเด่นของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในพื้นที่เป้าหมายของเครือข่ายและจุดด้อยของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในพื้นที่เป้าหมายของเครือข่าย สภาพปัญหาของเครือข่ายในอดีตและปัจจุบัน แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของเครือข่าย และผลการประเมินโครงการโดยอาศัยตัวชี้วัดที่เกิดจากฐานคิดของคนในชุมชนอีสานและจากการดำเนินงานตามโครงการที่เสนอเพื่อขอรับการสนับสนุนจากสำนักงาน ป.ป.ส. ที่มีเป้าหมายในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเครือข่ายชุมชน

พบว่า

1. จุดเด่นของการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา ได้แก่ ประชาชนในเครือข่ายมีภูมิภาณาอยู่ใกล้เคียงกันเป็นชาวอีสาน การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ มีวัฒนธรรมชุมชน มีการใช้ภาษาสื่อสารสร้างความเข้าใจชัดเจน มีผู้นำที่เข้มแข็ง ได้รับการสนับสนุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน และสมาชิกมีความสามัคคีกัน

2. จุดด้อยการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา มีหลายประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ การมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกันหลายเส้นทางทำให้กระบวนการค้ายาเสพติดเข้าสู่ชุมชน ได้สะดวก และเศรษฐกิจของผู้ปกครองไม่ดี บางรายออกไปทำงานนอกพื้นที่ เด็กและเยาวชนต้องไปอยู่อาศัยกับญาติ ผู้สูงอายุทำให้เด็กขาดความอบอุ่น คบเพื่อนพากันสร้างปัญหายาเสพติด

3. สภาพปัญหาเสพติดเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพในอดีตกับปัจจุบัน ปัญหาเสพติดของยาเสพติดลดลง

4. แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา ที่ควรนำมาใช้เป็นแนวทางได้แก่ การสร้างความร่วมมือระหว่างผู้นำชุมชนกับเจ้าหน้าที่ด้านการให้ข่าวสารซึ่งกันและกัน โดยการช้ระบบความสัมพันธ์แบบเครือข่ายที่มีฐานคิดหรือวัฒนธรรมชุมชนที่ถักถักกันเป็นตั้งจับเคลื่อนและอีกประการที่สำคัญคือ การให้ผู้ปกครองช่วยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของบุตรหลานของตน ให้มีการจัดกิจกรรมกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ของเยาวชนภายในเครือข่ายในรูปแบบกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่อง

5. ให้มีการจัดประชุมรายงานสถานการณ์ต่างๆ ปีละ 1 ครั้ง ควรให้คณะกรรมการ เครือข่าย จัดให้มีการอบรมเรื่องยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ควรให้ชุมชนร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการ เฝ้าระวังปัญหาเสพติด ควรให้มีการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด

6. ผลการประเมินโดยใช้ 12 ตัวชี้วัด และเกณฑ์ตัดสินเป็นระดับพบว่า การดำเนินงานตามตัวชี้วัดส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 4 นอกนั้นอยู่ในระดับ 3 ระดับ 4 ได้แก่ มีความตระหนักต่อปัญหา ยาเสพติด มีการป้องกันแก้ไขปัญหาเสพติด ผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมในการทำงาน การประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน การระดมทรัพยากรในชุมชนด้านยาเสพติด มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วม มีการสร้างสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้เอื้อต่อการป้องกันยาเสพติด การเชื่อมโยงการทำงานด้านยาเสพติดกับงานด้านอื่นๆ ในชุมชน และมีการสรุปบทเรียนจากการทำงาน

บทเรียนที่สำคัญจากการศึกษา

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้โดยส่วนตัวผู้ศึกษาเองมีความเข้าใจในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดเป็นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การสร้างการเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชน ในพื้นที่ดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา ทั้งนี้ในบทบาทการดำเนินงานของผู้ศึกษาเองเป็นหน่วยงานที่ประสานและสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนด้วยจึงทำให้เห็นแง่มุมบางประการที่สามารถเชื่อมโยงไปถึงรูปแบบ กลวิธีของเครือข่ายชุมชนอีสานที่สามารถหนุน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป้าหมายได้เป็น

อย่างดี ทั้งนี้บทเรียนที่ได้รับอาจจะเป็นสิ่งที่ชวนให้คิดต่อว่าการพัฒนาคุณภาพของการดำเนินงานที่ควรจะเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบอะไร และควรพัฒนาในประเด็นไหนต่อไป อย่างไร

1) บทบาทครอบครัว

ผลการศึกษาทำให้เห็นถึงบทบาทของครอบครัวในการเข้ามาร่วมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน เพราะคนในครอบครัวที่เอาใจใส่สังเกตดูแลลูกหลานพร้อมทั้งตระหนักถึงปัญหายาเสพติด และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง มีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จะส่งผลดีต่อการป้องกันไม่ให้ลูกหลานไปติดยาเสพติด และมีส่วนสำคัญในการจัดการให้ผู้เสพยาเสพติดได้อย่างสำคัญ เห็นได้ว่าครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่เล็กที่สุด และใกล้ชิดกับผู้เสพยาเสพติดมากที่สุด พร้อมทั้งมีอิทธิพลต่อผู้เสพยาเสพติด ควรจะต้องมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดนี้ เครือข่ายชุมชนอีสานล้านนาฯ ได้คำนึงถึงจุดนี้ ซึ่งดูได้จากการดำเนินงานตามกิจกรรม ที่ให้ความสำคัญกับประเด็นครอบครัวเป็นอันดับแรก

2) บทบาทของภาครัฐ

จากการเรียนรู้ร่วมกับประชาชนในพื้นที่ในเชิงลึก ทั้งในมิติของบทบาทหน้าที่ของผู้วิจัยเอง และจากการสังเกตพบว่า การที่ภาครัฐใช้มาตรการที่เข้มงวด จริงจัง จริงใจและต่อเนื่องในการปราบปรามปัญหายาเสพติดยังคงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะมาตรการในช่วงมรณภาพมา กรณีการประกาศสงครามกับยาเสพติด ทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ปัญหายาเสพติดลดลง แต่ทั้งนี้จำเป็นอย่างไรที่จะต้องมีการสนับสนุนอื่นๆ ให้กับชุมชนในการจัดการกับปัญหาให้ต่อเนื่องอีกด้วย

3) บทบาทภาคประชาชน

หากดูจากการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนาฯ จะเห็นได้ชัดเจนว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนในหลายมิติ การป้องกันและแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลย่อมไม่มีเพียงคำตอบเดียว จะต้องพิจารณาถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในหลายๆ มิติและหลายระดับ การลดลงของการแพร่ระบาดของยาเสพติดนั้น ไม่ได้เกิดจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากขาดมาตรการเสริมที่มีประสิทธิภาพอาจจะทำให้ปัญหายาเสพติดหวนคืนมา ระบาดได้อีก กลไกหรือแนวทางการจัดการแก้ไขปัญหายาที่ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทรงพลังมากที่สุดคือ ภาคประชาชนบนฐานคิดและอุดมการณ์ของประชาชน คนในชุมชนที่เห็นความสำคัญของการเกิดปัญหาและพร้อมที่จะดำเนินการแก้ไข บทบาทและความสำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีความสมบูรณ์และ สามารถแก้ไขลดความรุนแรงของปัญหาได้จริง คือการที่ภาคประชาชนได้เรียนรู้ ปฏิบัติและมีความเข้มแข็งในการจัดการตนเองก็จะสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน

4) การประสานพลังร่วม

เห็นได้ว่า ในขณะที่ภาครัฐมีความเข้มข้น เอาจริงเอาจังต่อการแก้ไขปัญหาในการปราบปราม ส่วนหนึ่งสามารถทำให้ปัญหาเสพติดเบาบางลงอย่างชัดเจน แต่ก็ยังคงมีปัญหาเสพติดในรูปแบบอื่นๆเกิดขึ้นด้วย ในบางกรณีในพื้นที่ชุมชนอีสานก็พบว่า การค้าหรือการเสพเสพติดมีรูปแบบวิธีการที่แนบเนียนมากขึ้น ที่สำคัญมันพร้อมที่จะกลับมาได้เสมอ เพราะส่วนหนึ่งของปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพล ผลประโยชน์ ค่านิยมตามสังคมนิยม ดังนั้นจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยการประสานพลังของทุกภาคส่วน จึงจะทำให้เกิดพลังในการจัดการกับปัญหาที่เหมาะสมอย่างแท้จริง

การอภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ในพื้นที่เครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา นั้น มีจุดเด่นของการดำเนินงานที่ผสมผสานอยู่หลากหลายมิติแต่ที่เป็นประเด็นสำคัญที่นำให้ความสนใจประการหนึ่ง คือ ความสัมพันธ์ของบุคคลด้านเชื้อสายชาติพันธุ์ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็ง เป็นส่วนให้เกิดความเข้มแข็งของเครือข่ายติดตามมาด้วย เนื่องด้วยชาวอีสานเป็นผู้ที่รักเชื้อชาติท้องถิ่นภาคภูมิไว้วางใจวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการใช้ภาษาถิ่นอีสานติดต่อกันอย่างไม่เหน็ดเหนื่อยมีความละเอียด แม้จะไปอยู่ที่ไหนก็ตาม จะมีการใช้ภาษาอีสานเป็นพื้นในกลุ่มเดียวกัน นอกจากนั้นวัฒนธรรมด้านการกิน ก็มีการรักษามิการบ่มเพาะกันมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้อาหารอีสานแพร่กระจายตามการอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ในภาคต่างๆ ลักษณะเด่นเหล่านี้ทำ สมัครสมานสามัคคีกันขจัดภัยสังคมที่จะมากระทบความสงบสุขของคนส่วนรวม โดยเฉพาะปัญหาเสพติดได้เป็นอย่างดี ลักษณะที่เป็นจุดเด่นเช่นนี้จึงทำให้การดำเนินงานของเครือข่ายฯ ช่วย ลดปัญหาเสพติดได้อย่างรวดเร็ว

จุดค้อยของการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา ส่วนใหญ่จะพบว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคมมีหลายเส้นทางเข้าสู่ชุมชน การไม่ได้รับความอบอุ่นจากครอบครัวเพียงพอ การคบค้าและเชื่อเพื่อนทำให้เกิดการชักพาเสพเสพติด เกิดปัญหาเสพติดแต่เยาวชน ถึงแม้ว่าเพื่อนอยู่ในวัยเดียวกันจะได้รับการพิจารณาเป็นทางเลือกให้เข้ามาช่วยดึงเพื่อให้หลุดจากปัญหาเสพติดก็ตาม แต่เพื่อนที่ดีมักไม่มีเวลาที่จะอยู่ใกล้ชิดเหมือนกับเพื่อนที่มีปัญหาที่สามารถเข้าหาเอาใจได้ดีกว่า ด้านเศรษฐกิจของครอบครัวไม่ดี พ่อแม่ทิ้งลูกไปหางานทำต่างถิ่น ต่างจังหวัดส่งผลให้เด็กขาดการดูแลอย่างใกล้ชิดจากพ่อแม่ แม้ว่าจะอาศัยอยู่กับญาติ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ความต่างวัย ไม่เข้าใจเด็ก และไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ทำให้ไม่สามารถให้คำปรึกษาในเรื่องที่ต้องการได้ เด็กเยาวชนจึงเลือกที่จะไปหาเพื่อน คบค้าสมาคม ถ้า

ได้เพื่อนดีก็ดีไป ถ้าเจอเพื่อนไม่ดีมีปัญหาหาสาเหตุก็ทำให้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงมีแนวโน้มมีปัญหา
 หาสาเหตุ จุดอ่อนอีกประการหนึ่ง คือ การที่สังคมไม่ได้รับการยอมรับผู้ติดยาเสพติด แม้ว่าจะผ่าน
 การรักษาและดีขึ้นก็ตาม ทำให้เด็กเกิดความว่าเหวขาดเพื่อนขาดคนเข้าใจและเห็นใจ เด็กกลุ่มนี้จึงมี
 โอกาสที่จะหันมาคบ เพื่อนคนเดิมและพึ่งยาเสพติดไปในที่สุด การศึกษาเจาะลึกในจุดด้อยจึงเป็น
 เรื่องที่ควรให้ความสนใจไม่แพ้กับจุดเด่นของการดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนา

สภาพปัญหาเสพติดในสังคมเครือข่ายเมื่อมีการเปรียบเทียบสภาพปัญหาที่มีอยู่ในอดีตกับ
 ปัจจุบัน หรือภายหลังจากการที่ได้มีการขับเคลื่อนโครงการ พบว่ามีสภาพปัญหาเสพติดลดลงใน
 หลายประเด็น แสดงว่าแนวทางที่เครือข่ายฯ นำมาใช้เป็นแนวทางป้องกันและต่อต้านปัญหา
 ยาเสพติดมีประสิทธิภาพ จึงทำให้สภาพการณ์เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการแก้ปัญหาด้าน
 การใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการดูว่า ทะเลาะ ชกต่อย เฉียนตี ซึ่งมีผลต่อความรู้สึก
 ทางด้านจิตใจขาดความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น สภาพความรุนแรงในครอบครัวในปัจจุบันไม่มี
 แล้วแสดงว่าการทำความเข้าใจขอความร่วมมือตามแนวทางแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ ถัดมาด้าน
 ครอบครัวแตกแยก ความเข้าใจระหว่างวัยดีขึ้น แสดงว่าการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายฯ ได้เข้าถึง
 บุคคลระดับครอบครัว สามีภรรยา และญาติผู้สูงอายุ เกิดมีการให้ความร่วมมือไม่ปฏิบัติกิจกรรม
 ดังกล่าวตามมา ทำให้เกิดสภาพสังคมครอบครัวของเด็กดีขึ้น

แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานป้องกันและต่อต้านยาเสพติด ของเครือข่ายชุมชนอีสาน
 ล้านนา เมื่อมีการเปรียบเทียบความต้องการนำมาใช้ของกลุ่มประชุมปฏิบัติการ มีหลายแนวทาง
 พัฒนาที่ต้องการนำมาใช้เป็นแนวทางในปัจจุบันลดลง ก็แสดงให้เห็นว่าสังคมอยากให้มีการนำ
 แนวทางใหม่ๆ มาใช้บ้าง ไม่ควรจะยึดมั่นในแนวทางเดิม แต่ก็ยังมีหลายแนวทางที่ยังมีความต้องการ
 เท่าเดิมได้แก่ ให้มีการประชุมรายงานสถานการณ์ต่างๆ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ควรให้มีการ
 สนับสนุนงบประมาณจาก ภาครัฐในการจัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติด นอกจากแนวทางดังกล่าวยังมี
 มีแนวทางที่เครือข่ายฯ ต้องการอยู่ในระดับค่อนข้างมากได้แก่ การจัดกีฬาเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์
 ภายในเครือข่ายฯ อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง ให้มีการจัดค่ายเยาวชนปีละ 1 ครั้ง และให้มีการจัดอบรม
 เยาวชนเกี่ยวกับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การทำแท้ง และการติดโรคเอดส์ แสดงว่า
 สมาชิกกลุ่มเครือข่ายเห็นความสำคัญแนวทางดังกล่าวว่ามีประสิทธิภาพช่วยลดปัญหาเสพติดใน
 ชุมชนได้

ผลของการประเมินการดำเนินงานตามโครงการของสมาชิกเครือข่าย อยู่ในระดับ 4 เป็นส่วน
 ใหญ่อยู่ในระดับ 3 เพียงเล็กน้อย แสดงว่าการดำเนินงานของเครือข่ายฯ อยู่ในเกณฑ์ของการป้องกัน
 ต่อต้านยาเสพติด จึงเป็นเรื่องที่น่าพึงพอใจในผลของการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตาม การประเมิน
 หากได้มีเอกสาร ได้พบปะประชุมสัมมนากับสมาชิกเครือข่ายได้มากกว่านี้ ผลของการประเมินคง
 จะมีความเชื่อมั่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากเอกสารที่นำมาให้ศึกษามีน้อยมาก ทั้งให้มีการนำ

ความคิดเห็นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพียงครั้งเดียว แม้จะเป็นเช่นนี้ ปรากฏการณ์ที่ได้เห็น สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมมีกลุ่มบุคคลตั้งแต่วัยรุ่นถึงวัยกลางคนตอนปลาย มีความกระตือรือร้น ทำงานเสร็จตามเวลาแสดงว่าได้ผ่านกระบวนการภาคปฏิบัติมาเป็นอย่างดี และบ่อยครั้งจึงทำให้เกิด มีประสิทธิภาพในการทำงาน รวมทั้งให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ผลการประเมินจึงน่าจะเชื่อถือได้

ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินงานของเครือข่ายชุมชนอีสานล้านนาที่มีการยึดจุดแข็งด้านวัฒนธรรมชุมชนที่มีฐานคิด อุดมการณ์ร่วมที่เกิดจากการเสริมสร้างด้วยพลังทางวัฒนธรรมชุมชน ทำให้เกิดการสื่อสารสร้าง ความเข้าใจ โดยยึดชาติพันธุ์หรือกลุ่มเชื้อชาติเดียวกันเป็นหลักพิจารณากำหนดพื้นที่หรือกลุ่ม บุคคลในการขับเคลื่อนการทำงาน เป็นคุณค่าที่สำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้นควรที่มีการขยายผลจากการปฏิบัติการของชุมชนในพื้นที่ เครือข่ายชุมชนอีสานไปสู่พื้นที่อื่นๆอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งควรมี การวางแผนนโยบายหรือแผนงานในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจบริบทสำคัญ ในลักษณะรูปแบบความสัมพันธ์แบบเครือข่ายของชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นกลไกในการจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุนการรวมกลุ่มแบบเครือข่าย สร้างกลไกการดูแลซึ่งกันและกัน สร้างกฎระเบียบ ข้อตกลงร่วม โดยใช้หลักคิดให้คนในชุมชน ในกลุ่มเครือข่ายเป็นผู้ดำเนินงานแก้ไขปัญหา

2. ควรให้มีองค์กร หน่วยงานต่างๆ ในชุมชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อน โครงการ จะได้เกิดความ รับผิดชอบในการแก้ปัญหาสังคมร่วมกัน

3. สร้างกลไกการสนับสนุนทางนโยบาย คำสั่งการที่จะสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่รัฐที่จริงจัง และจริงใจ ต่อการดำเนินงานในพื้นที่ชุมชนให้อยู่ยาวนานๆ ทั้งนี้พบว่า มีบางชุมชนที่สถานการณ์ ปัญหาเสพติดมีความรุนแรงมีการแพร่ระบาดสูง และมีสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (กรณีชุมชนบ้านปางลาวที่ปัจจุบันมีสภาพปัญหาที่เปลี่ยนแปลงตลอดทั้งพฤติกรรมผู้ค้าและเสพ) คนในชุมชนไม่สามารถออกมาเคลื่อนไหวทำกิจกรรมได้มากนัก เนื่องจากมีกลุ่มผลประโยชน์ และ มีผู้มีอิทธิพลอยู่ในพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐ สามารถช่วยให้ขวัญและกำลังใจ ชวนชาวบ้านมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการทำงานของชาวบ้านได้อย่างเต็มที่ เอาจริงเอาจังต่อการ แก้ไขปัญหาเสพติดได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งเป็นการกดดัน กลุ่มนักค้า และผู้มีอิทธิพลได้ระดับ หนึ่ง แต่ที่สำคัญที่สุด คือ เป็นขวัญกำลังใจที่แท้จริงให้กับชาวบ้าน

4. ควรสร้างความต่อเนื่องในการทำงานของกลไกภาครัฐ พร้อมทั้งประสานพลังกับท้องถิ่น ในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าภาพในการดำเนินงาน จะส่งผลให้เกิดการทำงานที่เอื้อต่อกันไม่ว่าจะเป็นในส่วนของงบประมาณ คนทำงาน และแนวทางในการขยายคุณภาพของประสบการณ์ ทั้งนี้ พบว่า หากท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการทำงานด้วย การดำเนินงานจะมีความต่อเนื่องและสามารถ

เข้าถึงปัญหาได้เป็นอย่างดีจึงขอเสนอว่า ควรบูรณาการมาตรการชุมชนอย่างผสมผสานและยืดหยุ่น
สำคัญที่สุด คือ การชักชวน สร้างภาพเปรียบเทียบให้เห็นถึง ข้อดี ข้อเสีย หรือข้อจำกัด ทั้งนี้

การบูรณาการมาตรการชุมชน ต้องผสมผสาน เช่น

- 1) มีการสร้างมาตรการทางศาสนา
- 2) การใช้มาตรการทางสังคมหรือญาติ
- 3) การออกกฎระเบียบในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
- 4) การใช้แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนควบคุมกลไกการดำเนินงานภายในชุมชน

ทั้งนี้ พบว่า การวางแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ต้องเริ่มวางแผนงาน วิธีการและ
ขั้นตอน ตั้งแต่ในระดับที่เล็กและย่อยที่สุดในชุมชนแล้วค่อยๆ ขยับขึ้นมาเป็นภาพกว้าง จึงมีความ
คิดเห็นว่า มาตรการชุมชน หากใช้ในวงเล็กจะเป็นประโยชน์ในทางตรงและทางอ้อมในภาพรวม

5. ควรมีการศึกษาชุดองค์ความรู้ จากการศึกษาที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและ
แก้ไขปัญหาเสพติด โดยมีกลวิธี ฐานคิด อุดมการณ์ วัฒนธรรมชุมชนในเชิงลึกจริงๆ เพราะที่ผ่าน
มานั้น ไม่ได้มีการศึกษาข้อมูลในเชิงลึกที่ต้องมุ่งเน้นเพราะว่า การศึกษาโครงสร้างประชากร ทักษะ
วิธีคิด จะทำให้เห็นถึงจุดแข็งในศักยภาพชาวบ้าน และทำให้เห็นถึงข้อจำกัดบทเรียนที่ผ่านมา
นโยบายที่ภาครัฐส่งลงไปในพื้นที่ชุมชน จะถูกขับเคลื่อนในช่วงแรกเท่านั้น แต่ระยะยาวไม่ได้
ดำเนินการ ฉะนั้นก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้าน ได้มีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง และเข้าใจ
ถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงค้นหาพร้อมทั้งสรุปบทเรียนในการทำงานของชุมชน ในบางกรณีคนนอกมี
ส่วนในการชวนชาวบ้านมองปัญหา และมีส่วนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การศึกษา
ข้อมูลที่ดีถึงฐานคิด/อุดมการณ์ของชาวบ้านจึงสำคัญเป็นอย่างมาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved